

Legitimitet som naturfagsvejleder kræver klare rammer og efteruddannelse

Lis Boysen, tidl. Københavns
Professionshøjskole

Kommentar til Birgitte Lund Nielsen, Elzebeth Berg Wøhlk og Ole Kronvald: "Ledelse der løfter naturfagsundervisningen", MONA, 2022(1).

I artiklen "Ledelse af naturfaglig kulturudvikling" i MONA, 2022(1), diskuterer Birgitte Lund Nielsen, Elzebeth Berg Wøhlk og Ole Kronvald arrangementer med titlen "Ledelse der løfter naturfagsundervisningen" (LDLN). Her deltager repræsentanter fra skoleledelser, naturfagskoordinatorer samt naturfagsvejledere (ressourcepersoner). I artiklen omtalt som trioer. Målet med arrangementerne var at skabe et fælles vidensgrundlag om naturfagsundervisning hos deltagerne fra de deltagende skoler, herunder at tydeliggøre sammenhængen mellem nationale og kommunale strategier. Resultatet af arrangementerne var at hver skole kom hjem med udkast til en lokal handleplan i naturfag som kan støtte en systematisk udvikling af den naturfaglige kultur lokalt (s. 25).

Artiklen peger på nogle udfordringer som deltagerne i arrangementerne oplever i det lokale arbejde med at udvikle naturfaglig kultur (s. 31).

Der reflekteres i artiklen over udfordringer på tre niveauer:

- Det organisatoriske niveau
- Det kollegiale samarbejde
- Undervisningen.

Udfordringerne på den enkelte skole er udfordringer for alle aktørerne i de lokale trioer. Ofte vil det være naturfagsvejlederen der i dagligdagen arbejder mest med udvikling af naturfagsundervisningen og den naturfaglige kultur. Derfor vil jeg i

mine kommentarer fokusere på de udfordringer som artiklen viser at naturfagsvejlederne kan være ude for. Naturfagsvejlederen på den enkelte skole relaterer sig til alle tre niveauer. Dette stiller nogle krav til vejlederen og kræver nogle kompetencer der kan bringes i spil, men samtidig stiller det også nogle krav til rammerne for naturfagsvejledernes virke.

Vejlederrollen

På s. 25 i artiklen beskriver forfatterne med afsæt i Astra at naturfagsvejlederne er "aktører for arbejdet med at styrke den naturfaglige kultur på grundskolerne og spiller en central rolle i facilitering af fagsamarbejde og den faglige udvikling. Naturfagsvejlederens opgaver varierer afhængigt af hvilket mandat den enkelte naturfagsvejleder har på egen skole."

Som eksempler på opgaver nævnes:

- "organisering og udvikling af vidensdeling og kapacitetsopbygning gennem skolens naturfagsteam eller andre relevante læringsfællesskaber
- Systematisk vejledning af skolens naturfagslærere
- Udvikling af faglige praksisfællesskaber
- At være naturfaglig vidensperson og sparringspartner til skolens ledelse."

Dette giver naturfagsvejlederne en central rolle i udviklingen af naturfagskulturen på de enkelte skoler. Dette betyder at naturfagsvejlederne skal relatere sig til både skolens ledelse, naturfagsunderviserne og skolens indsats inden for det naturfaglige område, herunder udvikling af naturfagskultur. Hermed retter vejledernes opgaver sig mod:

- Skolen som organisation, samtidig med at den organisatoriske ramme kan være mulighedsskabende, men også begrænsende for vejledernes virke
- Faglig-pædagogisk udvikling inden for naturfagsområdet
- Systematisk vejledning af skolens naturfagsundervisere.

Vejledningen retter sig dermed mod det organisatoriske, men også mod det relationelle i forhold til både ledelsen og underviserne på skolen.

Mine refleksioner over vejlederrollen og vejlederens opgaver i forbindelse med ledelse af naturfaglig kulturudvikling tager bl.a. afsæt i følgende forståelse af faglig vejledning:

“[...] vejledning som en undersøgende og støttende læringssamtale, hvor vejleder inspirerer undervisere eller team til at reflektere over professionelle problemstillinger og finde handlemuligheder.

Vejledningen skal sigte mod udvikling af kompetencer og samarbejdsformer, der kan støtte elevers læring og fremme skolens indsatsområde” (Boysen & Nielsen, 2017, s. 16).

Udfyldelsen af vejlederrollen bygger i denne forståelse på kompetencer inden for det faglige område, men i mindst lige så høj grad også på vejledningsfaglige og kommunikative kompetencer.

I en skole i forandring er vejlederrollen underlagt forandringer som stiller ændrede krav og forventninger til vejlederne og deres opgaver. Det er vigtigt at der på de enkelte skoler opstår en fælles forståelse af vejledningen. For naturfagsvejlederne vil det også være hensigtsmæssigt at der på tværs af en kommunes skoler opnås en fælles forståelse af vejledningen og udviklingen af naturfaglig kultur.

Det organisatoriske niveau

Et væsentligt spørgsmål bliver: Hvordan forankres naturfagsvejledernes opgaver i skolens organisation? Spørgsmålet aktualiseres af at der på nogle af de skoler der deltog i LDLN-arrangementerne, endnu ikke var en naturfagsvejleder, og hvis der var en naturfagsvejleder, så kunne der være tale om “en flot titel, men ingen rammer til at bruge den” (s. 31). Hertil kommer at der er “en hel masse naturfagsvejledere der ikke er uddannede” (s. 34).

En måde at forankre naturfagsvejlederne og deres opgaver på i organisationen er at der udarbejdes en funktionsbeskrivelse for vejlederne, som nogle af de interviewede i artiklen også efterlyser.¹ En funktionsbeskrivelse – eller en grundkontrakt² – er med til at definere naturfagsvejlederens opgaver og er med til at tydeliggøre rammerne for vejledningen. Nogle er fuldtidsvejledere, andre er deltidsvejledere i kombination med undervisning. I grundkontrakten indgår skolens formål med naturfagsvejledningen og dennes funktioner. Yderligere kan ressourcerne til vejledningen være beskrevet samt hvem der kan tage initiativ til vejledning. Funktionsbeskrivelsen er det formelle grundlag for hvordan vejledere, lærere og ledelsen på skolen forstår vejledningen og vejlederrollen. Funktionsbeskrivelsen er dermed med til at tydeliggøre vejledernes opgaver, funktioner, beføjelser og muligheder for at handle selvstændigt.

Gennem en funktionsbeskrivelse legitimeres vejlederfunktionen af ledelsen, og den

1 Som inspiration til funktionsbeskrivelser se fx Boysen, L. & Nielsen, B. (2017), s. 109 ff.

2 Inden for vejledning taler vi om kontrakter på tre niveauer: 1) grundkontrakten, der er den organisatoriske, 2) rammekontrakten, der omhandler rammerne for det enkelte vejledningsforløb, og 3) proceskontrakten, der aftales i den enkelte vejledningssamtale (ibid., s. 25 f.).

er med til at skabe klare forventninger til vejledningen hos vejleder og undervisere. Ledelsen har en opgave i at informere skolens medarbejder om vejlederopgavens indhold – og måske også i lige så høj grad hvad den ikke indeholder. For at naturfagsvejlederne kan udfylde deres funktion både nu og fremover, er ledelsen forpligtet på at sørge for at vejlederne får de relevante informationer i forbindelse med vejledningens opgaver og hertil mulighed for kompetenceudvikling både fagligt og inden for vejledning og funktionen som vejleder.

Vejlederrollen i relation til kolleger

Med den organisatoriske forankring via en funktionsbeskrivelse der er aftalt mellem ledelse og vejleder, er det op til naturfagsvejlederne at gøre sig overvejelser over deres rolle på skolen. Rollen som naturfagsvejleder bygger på både faglige kvalifikationer og kompetencer inden for vejledning og vejledningsprocesser. Som vejleder skal man lede kollegers læreprocesser i forbindelse med udviklingen af naturfaglig kultur og undervisningen i naturfag. Naturfagsvejledere på deltid indgår i kollegiale relationer som underviser på lige fod med kolleger, men som vejleder er der tale om en asymmetrisk relation, da vejlederens opgaver retter sig mod at organisere og udvikle vidensdeling og systematisk vejledning af skolens naturfagslærere samt at være vidensperson og ledelsens sparringspartner inden for naturfag. Det er derfor vigtigt at være opmærksom på hvilken rolle man varetager i en given situation.

Et andet opmærksomhedspunkt for vejlederne i relation til naturfagsunderviserne er at være bevidst om at de refleksioner man gør sig, over konkrete situationer, vil være præget af hvilken placering man har i en organisation – hvorfor man som vejleder har nogle andre perspektiver end lærerne i naturfagene.

I forbindelse med den systematiske vejledning af naturfagslærere på skolen bygger vejleder på en vejledningsfaglig kompetence med viden om vejledningsprocessers struktur og kommunikative indhold, bl.a. hvordan forskellige spørgsmålstyper kan facilitere refleksioner hos vejledte. I vejledningsprocessen er det en forudsætning at vejleder er i nær kontakt med deltageren, men samtidig i stand til at se processens forløb og indhold udefra. Det er afgørende at vejleder har en anerkendende tilgang til læreren eller – sagt på en anden måde – kan knytte an til den andens erkendelse og lægge vægt på at lytte og se deltagerne som de mennesker de er, og formår at inddrage sine erfaringer fra naturfagsundervisningen. Vejledningen skal bygge på åbenhed, respekt og fortrolighed for at kunne støtte deltagerens arbejde med at udvikle naturfaglig kultur.

Birgitte Lund Nielsen, Elzabeth Berg Wøhlk og Ole Kronvald skriver i deres opsamling at der mange steder mangler formel uddannelse til naturfagsvejlederne, og at det kan have betydning for legitimitet i vejlederrollen. Det gælder som tidligere nævnt

den ydre legitimering fra ledelse og fra undervisere, men måske i endnu højere grad vejledernes egen følelse af legitimitet eller autoritet i opgaven. Uden relevant uddannelse kan vejlederne føle sig usikre i udførelsen af de omtalte opgaver.

Afsluttende

Med skiftet fra underviser til naturfagsvejleder indtager man en anden placering i skolens organisation. Som vejleder træder man ud af det umiddelbare kollegiale fællesskab og ind i en funktion der bl.a. indebærer at være naturfaglig vidensperson og sparringspartner over for skolens ledelse, og vejlederne indgår nu i et samarbejde med ledelsen om skolens konkrete initiativer inden for området. Det betyder at vejlederne ikke kun er vejledere for kolleger, men at de bliver en form for uformelle ledere. Vejledningen bliver *vejledning* (Andersen, 2014).

Som tidligere omtalt og også nævnt i artiklen foregår arbejdet med naturfaglig kulturudvikling i et samarbejde mellem ledelse, naturfagskonsulent, naturfagsvejledere og ikke mindst undervisere i naturfag. En af forudsætningerne for at naturfagsvejlederne kan udfylde deres funktion, er at der er klarhed over og åbenhed om funktionens indhold og afgrænsning i forhold til andre funktioner.

At være naturfagsvejleder i en skole i forandring kalder herudover på nogle kompetencer som vejleder skal være i besiddelse af. Dette omfatter bl.a. kompetencer inden for det naturfaglige område og det vejledningsfaglige og kommunikative område. Der bør derfor også skabes mulighed for vejledernes løbende kompetenceudvikling. Dette kan ske ved efteruddannelse, men også ved at der enten på skolen eller i kommunen gives mulighed for vejledernes fælles refleksioner over vejledningsforløb – både gode og udfordrende forløb.

Referencer

- Andersen, F.B. (2014). Ledelse af vejledning. I: B. Bro, V. Boelt & M. Jørgensen (red.), *Vejledning – teori og praksis*. Aarhus: Kvan.
- Boysen, L. & Nielsen, B. (2017). *Vejledning: Pædagogisk LæringsCenter mellem ledelse og undervisere*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Skagen, K. (2000). *Kunnskap og handling i pedagogisk veiledning*. Oslo. Fagbokforlaget.